

Områdesnämnden för humanvetenskap

Stefan Helgesson
Vicerektor

Utbildningsdepartementet
Regeringskansliet

Handläggare:
Karolina Alveryd

Yttrande över remiss: Ökat uppgiftsutbyte i det brottsförebyggande arbetet-skolans och socialtjänstens behov (SOU 2024:87)

Områdesnämnden för humanvetenskap har ombetts att till Utbildningsdepartementet inkomma med synpunkter på remiss av betänkandet *Ökat uppgiftsutbyte i det brottsförebyggande arbetet-skolans och socialtjänstens behov (SOU 2024:87)*. Betänkandet har remitterats till Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten. Synpunkter har inkommit från Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten och redovisas i bifogade bilagor, som utgör områdesnämndens svar.

Stefan Helgesson

Karolina Alveryd



Juridiska fakultetskansliet

Områdesnämnden för humanvetenskap

Remiss av Ökat uppgiftsutbyte i det brottsförebyggande arbetet (SOU 2024:87)

Juridiska fakultetsnämnden har beretts tillfälle att yttra sig i rubricerat ärende, som rör skolsäkerhetsutredningens slutbetänkande. I betänkandet redovisas utredningen förslag enligt de två sista tilläggsdirektiven till utredningen (dir. 2023:120 och 2024:7). Betänkandet innehåller förslag om utökade möjligheter och skyldigheter mellan myndigheter m.fl. att lämna information i syfte att förebygga eller förhindra brott. Sammantaget innebär förslagen utökade möjligheter eller skyldigheter att lämna information om enskilda från socialtjänsten till skolan, från Polismyndigheten och Säkerhetspolisen till skolan, mellan skolor samt från Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket till socialtjänsten och SiS. Fakultetsnämnden tillstyrker förslaget i stort, men vill lämna följande synpunkter.

Övergripande

Fakultetsnämnden är positiv till att information kan lämnas i ökad utsträckning mellan berörda myndigheter m.fl. i syfte att förebygga eller förhindra brott. Aktuella händelser och olika undersökningar visar att skolor behöver stärka det brottsförebyggande arbetet och ökad tillgång till uppgifter om risk för brottslighet kan vara viktiga verktyg i detta arbete.

Fakultetsnämnden noterar att förslagen generellt sett är utformade som möjligheter för myndigheter att lämna ut uppgifter och inte en uppgiftsskyldighet. Flertalet av förslagen innehåller också rekvisit som kan komma att kräva grannliga bedömningar. T.ex. anges i förslaget till 10 kap. 18 b § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL) att utlämnande kan ske om det på grund av konkreta omständigheter finns risk för att eleven kommer att utöva brottslig verksamhet eller utsättas för brott, det kan antas att uppgiften behövs i skolenhetens verksamhet för att förebygga eller förhindra det med hänsyn till planerade eller pågående insatser eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut. Kriterierna för utlämnande är av den karaktären att de behöver preciseras ordentligt i förarbetena, och eventuellt kombineras med stödmaterial i samband med implementering av de nya bestämmelserna. I annat fall finns risk att de myndigheter som ska lämna ut uppgifter tillämpar reglerna på olika sätt, vilket då skulle leda till bristande likvärdighet i skolornas möjlighet att arbeta mot brott.

Juridiska fakultetsnämnden

Oklarheter kring hur kriterierna för utlämnande ska tolkas kan också innebära myndigheter med en stark sekretesskultur, som Polisen, socialtjänst och Säkerhetspolisen, helt eller delvis avstår från att lämna ut uppgifter utifrån de föreslagna reglerna.

Vad ska skolan göra med uppgifterna?

I flertalet av utredningens förslag är ett villkor för att en uppgift ska kunna lämnas till en skola att uppgiften behövs i en skolenhets verksamhet för att förebygga eller förhindra brott. Den som ska tillämpa den nya bestämmelsen måste således ta ställning till om uppgiften behövs i en skolenhets verksamhet för att förebygga eller förhindra brott. I detta sammanhang måste det observeras att det idag inte finns någon definition eller närmare avgränsning av vad som kan anses ingå i en skolas arbete att förebygga eller förhindra brott. Termen förekommer inte ens i skollagen eller något av skolans styrdokument. Andra delar av en skolas verksamhet som elevhälsa, särskilt stöd eller arbetet mot kränkande behandling är däremot utförligt beskrivna i skollag och andra skoldokument.

Att en term som är central vid tillämpandet av de föreslagna reglerna inte är definierad, eller ens nämns, i skollagen eller andra styrdokument är enligt fakultetsnämnden ett problem som kan påverka likvärdighet och rättssäkerhet vid tillämpningen av de nya reglerna. Osäkerhet kan uppstå såväl vad gäller när en uppgift kan lämnas ut som vad en skola förväntas göra med de uppgifter de mottagit.

Behovet av nya sekretessregler i skolan

Utredningens förslag innebär att fler uppgifter av känslig karaktär om enskilda personliga förhållanden kommer att finnas inom skolans verksamhet. Utredningen föreslår dock ingen ändring av sekretessen i skolan utan anser att nuvarande bestämmelse om sekretess i elevstödande verksamhet utanför elevhälsan (23 kap. 2 § andra st OSL) och motsvarande bestämmelse om tystnadsplikt i fristående skolor är tillräcklig för att skydda de uppgifter om elever som lämnas till en skola med stöd av de föreslagna reglerna.

Fakultetsnämnden vill här framhålla att det finns en osäkerhet kring hur de utlämnade uppgifterna ska användas i skolans verksamhet. Räckvidden av sekretessen för elevstödande verksamhet i övrigt är inte heller helt klarlagd. Utredningen skriver själv på s 240:

”Huruvida uppgifter som behandlas av skolan i syfte att garantera säkerheten och tryggheten i skolmiljön kan anses hänförliga till den särskilda elevstödande verksamheten i övrigt är emellertid inte klart. Som framgår av vår redogörelse i kapitel 4 avses med denna verksamhet sådant särskilt stöd till enskilda elever som går utöver det stöd som varje elev ska få inom ramen för den gemensamma undervisningen och sociala samvaron i skolan. Det framstår därmed som tveksamt om uppgifter som endast behandlas inom ramen för skolans säkerhetsarbete kan omfattas av begreppet.”

Det får därmed också anses finnas en osäkerhet kring i vilken omfattning nuvarande sekretess i skolan är tillräckliga för att sekretessbelägga de känsliga uppgifterna. Att det är osäkert om utlämnade uppgifter kan skyddas i den skola som mottar uppgiften kan påverka utlämnande myndighets vilja att lämna ut uppgifter med stöd av de föreslagna reglerna, något som skulle motverka syftet bakom förslagen.

Uppgifter om utomstående personer

Utredningen konstaterar att det är tveksamt om nuvarande reglering av sekretess i skolan är tillräcklig för att skydda uppgifter om personer utanför skolan som lämnas till en skola med stöd av de föreslagna bestämmelserna. Nämnden vill här framföra att de uppgifter som kan komma att lämnas har en ganska vid avgränsning – det handlar om uppgifter som kan behövas för att förebygga eller förhindra brott. Det framstår inte som osannolikt att sådana uppgifter många gånger även kan avse utomstående personer utanför skolan. I skolor med offentlig huvudman skulle sådana uppgifter då i stor utsträckning omfattas av offentlighetsprincipen och därmed vara skyldiga att lämnas ut till den som begär det. Detta kan också vara något som påverkar viljan att lämna ut uppgifter enligt utredningens förslag och därmed kan motverka syftet bakom förslagen.

Utvidgad uppgiftsskyldighet mellan skolenheter

Utredningen anser inte att förslaget om utvidgad uppgiftsskyldighet mellan skolor när elev byter skola ska omfatta kommunal vuxenutbildning. Detta motiveras med att behovet av att inkludera även den skollagsreglerade vuxenutbildningen i uppgiftsskyldigheten inte är så stort att det motiverar en lagändring. Nämnden är tveksam till detta resonemang och menar att de brottsförebyggande uppgifter det handlar om är lika relevanta inom kommunal vuxenutbildning som inom övriga skolformer och att den kommunala vuxenutbildningen därför borde inkluderas i den föreslagna regleringen.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, Jane Reichel. Yttrandet har beretts av adjunkt Mikael Hellstadius. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jane Reichel

Karolina Alveryd



Stockholms
universitet

BESLUT

2025-04-08

Dnr SU FV-0320-25

Kay Artle
Handläggare
Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden

Utbildningsdepartementet

Remissvar: Ökat uppgiftsutbyte i det brottsförebyggande arbetet – skolans och socialtjänstens behov (SOU 2024:87)

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har fått möjlighet att yttra sig över remissen Ökat uppgiftsutbyte i det brottsförebyggande arbetet – skolans och socialtjänstens behov (SOU 2024:87).

Synpunkter har lämnats av Institutionen för socialt arbete vilket utgör Samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens svar, se bilaga.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus Yvonne Svanström. Föredragande har varit handläggare Kay Artle

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden

Yttrande

SOU 2024:87. Ökat uppgiftsutbyte i det brottsförebyggande arbetet – skolans och socialtjänstens behov

Sammanfattning

Institutionen för socialt arbete ser i huvudsak positivt på ett ökat informationsutbyte mellan skola och socialtjänst men ser också en del svårigheter som kan uppstå i detta arbete och som bör beaktas samt ett behov av att göra en fördjupad analys av konsekvenser i relation till andra parallella reformer på den sociala barnavårdens område. Institutionens yttrande är främst avgränsat till frågor som rör socialtjänstens informationsdelning till skolan. Institutionen delar utredningens bedömning att informationsdelning som huvudregel ska ske med samtycke och att det inte bör införas någon uppgiftsskyldighet från socialtjänst till skola.

Övergripande synpunkter

Institutionen för socialt arbete ser positivt på utredningens bedömning att det inte finns skäl att införa en uppgiftsskyldighet från socialtjänsten till skolan, att informationsdelning istället möjliggörs genom sekretessbrytande bestämmelser och att socialtjänsten är den som gör bedömningen om det finns förutsättningar att lämna ut uppgifter enligt denna bestämmelse. Vi delar utredningens bedömning att informationsdelning i första hand ska ske med samtycke, då frivillighet och delaktighet är en viktig grundbult i det förebyggande sociala arbetet. Vi delar därmed utredningens ståndpunkt att en informationsdelning utan samtycke bör präglas av återhållsamhet och kräva bedömningar av det enskilda fallet, samt att en uppgiftsskyldighet skulle innebära alltför stora inskränkningar i den personliga integriteten och risker för socialtjänstens möjligheter att utföra sitt uppdrag.

Vidare ser vi det som positivt att det för utlämnande av uppgift utan samtycke ska krävas konkreta omständigheter som talar för risk att utöva brottslig verksamhet eller risk för att utsättas för brott, att det inte ska omfatta misstanke om begånget brott, att det ska antas finnas ett behov av uppgiften i skolenhetens verksamhet för att kunna förebygga eller förhindra brottslighet samt att en intresseavvägning ska göras. Vi delar utredningens bedömning att informationsdelning bör avgränsas till särskilt angelägna fall och att det inte ska ske om det bedöms olämpligt i relation till planerade eller pågående insatser från socialtjänsten, då detta riskerar att motverka syftet med den föreslagna lagändringen.

Institutionen för socialt arbete ser dock svårigheter med de relativt vida definitionerna som görs av risk för brottslig verksamhet och som riskerar att öppna upp för alltför mycket tolkningar av socialtjänsten. Exempelvis att det är tillräckligt att det finns "en generell oro kring eleven, så länge det finns konkreta omständigheter som indikerar detta" (sid. 216). På samma sätt kan det innebära svårigheter att göra bedömningen av vilka frågor som är

relevanta för skolans stödjande uppdrag, särskilt då det kan finnas en bristande samverkan och förståelse mellan skola och socialtjänst för varandras uppdrag och tillgång till insatser. Det är också viktigt att i detta sammanhang beakta risk för diskriminering, då forskning visar att likartade situationer kan bedömas och hanteras olika för olika grupper unga (se t. ex. Lunneblad, Johansson & Odenbring, 2019).

Det faktum att utredningen öppnar upp för möjligheten att lämna information till skolan utan samtycke berör också ytterst frågan om förtroende för socialtjänsten i ett vidare sammanhang, vilket har diskuterats i tidigare remissyttranden i närliggande utredningar. Utredningen diskuterar förvisso denna fråga och att en intresseavvägning behöver göras i varje enskilt fall vilket vi ser som positivt, men vi delar inte utredarens bedömning att ett informationsutbyte utan samtycke mellan skola och socialtjänst skulle innebära mindre konsekvenser än mellan socialtjänst och polis. Oavsett vilken verksamhet som informationen delas med så riskerar det att skada den terapeutiska alliansen mellan behandlare och behandlad som har en stark bäring på de flesta insatser som förmedlas via socialtjänsten (jmf Pålsson & Wiklund, 2024).

Vad gäller den information som lämnas till skolan från socialtjänsten så anser vi också att utredningen är otydlig med vilka det är som kommer att ta del av denna information och hur den ska hanteras, särskilt med tanke på de olika sekretesskrav som gäller för olika yrkesgrupper inom skolan. Detta skulle kunna innebära att socialtjänsten vid sin intresseavvägning väljer att inte lämna ut uppgifter på grund av osäkerhet i sekretesskydd inom skolan och att förslaget därmed riskerar att brista i effektivitet. Vi anser det också problematiskt att utredningen öppnar upp för att lämna ut information om släkt och umgänge. Även om vi delar uppfattningen att detta kan anses vara nödvändigt i enstaka fall så bör detta göras med stor försiktighet.

Konsekvenser

Enligt utredningen innebär inte förslagen något nytt åliggande för socialtjänsten och kommer därav inte generera några extra resurser för detta arbete (s. 340). Institutionen delar bedömningen att socialtjänsten kanske inte kommer att utföra några nya arbetsuppgifter per se, men det är rimligt att anta att ett ökat informationsflöde kommer att innebära fler beslut och därför en ökad arbetsbörda för en redan pressad socialtjänst. Därtill tillkommer också oklarheter i utredningen kring vem som ska ta besluten om vilken information som ska lämnas ut, vilket bör tydliggöras.

En övergripande synpunkt är att det är svårt att få en överblick över det flertal olika pågående parallella utredningar och förslag på reformer kring barnavårdsfältet och dess sammantagna konsekvenser för den sociala barnavården, i synnerhet när det gäller förtroendet för socialtjänsten och detta i relation till den nya socialtjänstlag som föreslås börja gälla från juli 2025. Detta har tidigare påtalats från Områdesnämnden för humanvetenskap, i remissvar på Ds 2024:39 *En lag om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas*, ett lagförslag som kan antas få betydelse även för konsekvenserna av ökad informationsdelning mellan myndigheter. Detta berörs delvis i utredningen i relation till frågan om förtroende för socialtjänsten (s. 220) men vi ser ett behov av en fördjupad och mer

sammanhållen analys i relation till olika parallella reformförslag gällande barnavården. I utredningen berörs (bland annat under avsnitt 3.2) att regeringen tillsatt ett antal andra utredningar med förslag om större uppgiftsutbyte i brottsförebyggande syfte, och risken för dubbelreglering. I detta sammanhang bör även beaktas de synpunkter som kommit in på tidigare förslag, inte minst avseende SOU 2024:63 om ökat informationsutbyte mellan myndigheter, och vilka konsekvenser dessa förslag sammantaget kan få för den sociala barnavården (se exempelvis remissvar från Barnafrid vid Linköpings universitet och från Föreningen Sveriges socialchefer på denna utredning).

Yttrandet har utformats av fil dr Åsa Backlund, docent Joakim Isaksson, adjunkt Jeanna Hoffman, och fil dr Kristina Szönyi.

Referenser

Barnafrid, Linköpings universitet. Remissyttrande Dnr LIU-2024-04512 (2024-12-17)

Föreningen Sveriges socialchefer (FSS). Remissyttrande Dnr Ju2024/01778 (2024-12-03)

Lunneblad, J., Johansson, T. & Odenbring, Y. (2019) Violence in urban schools: school professionals' categorizations and explanations of violence among students in two different demographic areas. *International studies in sociology of education*, 28(1), 63-80 DOI: 10.1080/09620214.2018.152129

Områdesnämnden för humanvetenskap. Remissyttrande Dnr SU FV-3837-24 (2025-03-11)

Pålsson, D. & Wiklund, S. (2024). Tvingande behandling: Några problem med att öka tvångsåtgärder i socialtjänstens arbete med kriminellt aktiva ungdomar. I D. Martinsson., D. Hedlund. & K. Zillén. red.). *Sammanhållning eller splittring? Olikgörande av barn och unga i samtidens Sverige*. Jure.